

донецький державний
університет управління

Маріупольська
міська рада

Карітас Маріуполь
Caritas Mariupol

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКА МІСЬКА РАДА
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД «КАРІТАС МАРІУПОЛЬ»

Збірник матеріалів, доповідей

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ОСІБ З ТРАВМОЮ ВІЙНИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ»

28 лютого 2018 року
Маріуполь

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКА МІСЬКА РАДА
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД «КАРІТАС МАРІУПОЛЬ»**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ, ДОПОВІДЕЙ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ОСІБ З ТРАВМОЮ ВІЙНИ: МІЖНАРОДНИЙ
ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ»**

**28 лютого 2018 року,
Маріуполь, Україна**

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
MARIUPOL CITY COUNCIL
DONETSK STATE UNIVERSITY OF MANAGEMENT
DEPARTMENT OF HUMANITIES
CHARITABLE FOUNDATION "KARITAS MARIUPOL"**

CONFERENCE INFORMATION PACKAGE

ALL-UKRAINIAN SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

**“PSYCHOSOCIAL SUPPORT OF PERSONS WITH POST-TRAUMATIC STRESS:
INTERNATIONAL EXPERIENCE AND UKRAINIAN REALITIES”**

**28 February 2018,
Mariupol, Ukraine**

УДК 159.9 : 364.048.4 (06)

ББК 88.6 : 65.272я431

Психосоціальна підтримка осіб з травмою війни: міжнародний досвід та українські реалії: збірник матеріалів, доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 28 лютого 2018 р. – Маріуполь: ДонДУУ, 2018. – 322 с.

Редакційна рада:

головний редактор – д.держ.упр., проф. С. Ф. Марова,

заступник головного редактора – д.е.н., доц. О. В. Балуєва.

Редакційна колегія:

д.держ.упр., проф. В. І. Токарева; ст. викладач А. Р. Никифоренко.

У збірнику представлено виклад поданих на конференцію доповідей та повідомлень, присвячених аналізу теоретико-методологічних і конкретно-історичних аспектів психотравмуючого досвіду війни, філософських та психологічних засад посттравматичного відновлення, засобів соціально-психологічної й психотерапевтичної допомоги постраждалим унаслідок бойових дій, психолого-педагогічного супроводу дітей з травмою війни, проблем соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб, переміщених ВНЗ, психологічної допомоги військовослужбовцям, що виконують свій обов'язок у зоні бойових дій, перебувають на лікуванні й реабілітації, та їхнім родинам; діяльності державного сектору, неурядових організацій, місцевих громад у підтримці осіб з посттравматичним синдромом.

Адреса редакції: 87547, м. Маріуполь, вул. Аеродромна, 7, к. 401.

© Донецький державний університет управління, 2018

Закірова Світлана,
*кандидат історичних наук, доцент,
старший науковий співробітник
Національної бібліотеки України
імені Володимира Вернадського (м. Київ)*

ПСИХОТРАВМУЮЧИЙ ФАКТОР ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ВІЙНИ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ

Сучасний стан воєнних конфліктів у світі практично неможливий без активного інформаційного супроводу, який може посилити чи навпаки послабити результати протистояння. Оцінка особливостей впливу війни на особистість сьогодні суттєво пов'язана із розумінням самої суті війни четвертого покоління. Тож метою даної роботи є виокремлення цілеспрямованого психологічного впливу на населення через використання інформаційних технологій як засобу ведення сучасної гібридної війни четвертого покоління, а також форм протистояння таким діям.

Концепція війни четвертого покоління (4GW) була обґрунтована у 1989 р. американським військовим експертом У. С. Ліндом. Разом з К. Найтінгейлом, Дж. У. Саттоном, Г. І. Вілсоном і Дж. Ф. Шміттом він опублікував статтю «Мінливе обличчя війни: четверте покоління» у виданні Marine Corps Gazette, що і поклало початок дискусії про війни четвертого покоління. У 2004 р. У. Лінд оприлюднив статтю «Розуміння війни четвертого покоління», де концепція чотирьох поколінь воєн отримала свій подальший розвиток.

Війну четвертого покоління (4GW), за концепцією У. Лінда, характеризують наступні риси: військові дії є надзвичайно розосередженими і здебільшого «невизначеними»; розділова межа між миром і війною фактично зникає. Ця війна призводить до практичного скасування ідентифікації таких понять як поле бою і лінія фронту аж до зникнення різниці між цивільними і військовими. Однією з найважливіших ідей 4GW, на думку фундаторів концепції, виявляється спрямованість дій на досягнення «внутрішнього колапсу» сил противника, а не на їх фізичне знищення. До числа об'єктів для ураження ввійдуть такі не військові цілі як підтримка війни населенням та культура супротивника.

Особливу роль у виконанні цього стратегічного завдання покладено на засоби комунікації з можливостями їх впливу на масову свідомість і психіку населення. Фундатор концепції 4GW У. Лінд вважає, що психологічні операції в формі медійно-інформаційного втручання можуть стати переважаючою оперативною і стратегічною зброєю. Сторони протистояння у війні четвертого покоління стануть настільки майстерними в маніпулюванні ЗМІ з метою зміни громадської думки в країні і в світі, що вміле застосування психологічних операцій іноді зможе зробити зайвим введення в дію бойових підрозділів.

На думку У. Лінда, телевізійні новини можуть стати більш потужною зброєю оперативного призначення, аніж танкові дивізії. Відтак вплив комунікаційних технологій на населення може розглядатися як прямий засіб ведення сучасної гібридної війни. Тому

надважливим завданням протистояння агресору стає організація захисту населення від психологічного тиску. Уникнути травмуючого фактору інформаційного впливу можливо через використання сучасних методів і форм захисту особистості від деструктивної дії засобів масової комунікації в умовах війни. У даному контексті вкрай актуальними є декілька психологічних форм захисту міжособистісного рівня взаємодії у різних комунікативних ситуаціях.

Видами захисту психологічного комфорту людини, яка стала жертвою сучасного воєнного конфлікту, прийнято вважати: відхід (відмова від перегляду, прослуховування та прочитання певних ЗМІ), витіснення (вистіювання інформаційного джерела або навіть фізичне знищення як джерела комунікації); блокування та обмеження (відчуження, критичність, негативізм, приниження джерела комунікації через внутрішнє вистіювання, спростування авторитетності), маскування (відтермінування в часі реакцій, оцінок, висловлювань та висновків, відміна негайних дій та вчинків що викликаються даним інформаційним впливом, для їх подальшого критичного та раціонального аналізу), ігнорування (блокування різноманітних чуток, дезінформації, ймовірних прогнозів, які можуть використовуватись як засоби маніпулювання особистістю).

Наявність різних видів психологічного захисту не означає, що усі вони водночас будуть використовуватись населенням. Люди різною мірою піддаються психологічним впливам, оскільки відповідно до своїх індивідуально-психологічних властивостей по-різному виявляють приховані наміри і маніпуляції. Відтак і форми психологічного захисту від інформаційних загроз в умовах воєнного конфлікту можуть варіюватися залежно від ступеню усвідомлення агресивної дії.

Враховуючи особливості сучасних гібридних воєн, завдання агресивного впливу на свідомість людини закладається з самого початку формування інформаційного контенту, який спеціально готується для відповідних територій. Під час отримання інформаційних повідомлень через засоби комунікації про перебіг воєнного конфлікту людина замість об'єктивних свідчень про реальні події може отримувати емоційно забарвлені інтерпретації фактів, якими підкріплюються раніше сформовані у неї стереотипи.

Залежність поведінки особистості від штампів та стереотипів ґрунтовно проаналізована американським психологом А. Еллісом. Він розглядає негативні емоції і дисфункціональні поведінкові реакції як наслідок інтерпретації досвіду людини. А. Елліс звернув увагу на формування невірних когнітивних установок – ірраціональних настанов. Ірраціональні настанови він розглядав як жорсткі зв'язки між дескриптивними (зберігають інформацію про те, що людина сприйняла у світі) та оцінювальними (відображують ставлення до реальності) знаннями, що мають абсолютистський характер.

На думку А. Елліса, крім основних ірраціональних ідей існують механізми судження, що здатні генерувати нескінченну множину нових ірраціональних ідей. Такими судженнями виступають судження «повинності» (хтось і щось повинні бути не такими як є); «жахаючі» судження (якщо щось не так, як має бути, – це жахливо); судження типу «належить» та «слід» (Світу належить бути таким-то, людям слід чинити так-то; звідси судження типу: «Я не можу жити в цьому світі...»); «засуджуючі» твердження (Я або хтось інший, через якого ситуація стала не такою, якою вона має бути, поганий і повинен бути покараний).

Така важлива для психіки особистості функція як пошук виходу із ситуації, що сталася, через усвідомлення дійсного стану речей і рівня відповідальності за події переноситься на ряд ірраціональних суджень, які дозволяють певним чином зберігати власний світ у нібито захищеному стані. Натомість такі ірраціональні ідеї можуть використовуватися в умовах гібридної війни частиною спеціально підготовлених засобів комунікації, які виступають не тільки інструментом моделювання психіки людини, а й інструментом моделювання дійсності.

Травмування психіки людини може відбуватися через таке загрозливе явище сучасного занадто інформатизованого світу як гіперреальність, у створенні якої беруть участь сучасні ЗМІ. Гіперреальність – це фантом свідомості; те, що здається, і те, що тільки відтворює образ об'єкту поза його реальними властивостями.

Вчені вважають, що людина у сучасній повсякденності не встигає досягнути неймовірний інформаційний потік, і тому її психіка вихоплює з нього найбільш загальні, актуальні, як їй здається, події та образи. Відтак функція частини ЗМІ полягає у тому, щоб захопити реципієнта в полон своїх повідомлень. Під час воєнного конфлікту, підсвідомо уникаючи вкрай важких повідомлень про втрати і руйнування, особистість готова до захисту власної психіки через повний розрив між образом і реальністю.

Таким чином людина, яка постійно спирається у своєму світогляді на запрограмований продукт ЗМІ, стає залежною від образів, які вони створюють, і у певній мірі, покладаючись на засоби комунікації у формуванні власного світогляду, отримує психічну травму, що проявляється у втраті здатності розрізняти реальність та її інтерпретацію.

Підсумовуючи, варто підкреслити, що одним із важливих завдань захисту населення в умовах сучасної гібридної війни четвертого покоління має стати розуміння особливостей психотравмуючих факторів її інформаційної складової. Таке усвідомлення дозволить вчасно і адекватно реагувати на психологічні розлади і посттравматичні стани, що можуть виникати не тільки у безпосередніх учасників бойових дій, але й загалом у тієї частини населення, яка мимоволі стала заручником сучасного нового типу воєнного конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. William S. Lind Understanding Fourth Generation War. URL: <http://www.antiwar.com/lind/?articleid=1702> (дата звернення 14.01.2018).
2. Гринчук О. Особливості психологічного захисту особи від деструктивних психологічних впливів засобів масової інформації. URL: <http://www.pu.if.ua/depart/SocialPsychology/resource/file> (дата звернення 14.01.2018).
3. Левицька Л. В. Вплив емоцій на стан здоров'я особистості. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2010. № 2. С. 234–237.
4. Зражевська Н.І. Масова комунікація і культура: Лекції. Черкаси, 2006. 195 с.
5. Почепцов Г. Війна четвертого покоління – це війна культур. URL: http://vgolos.com.ua/articles/georgiy_pocheptsov_viyna_chetvertogo_pokolinnya__tse_viyna_kultu_r_255172.html (дата звернення 14.01.2018).